

વીર સંવત ૨૪૮૨, પોષ વદ ૧૩, બુધવાર
તા. ૧૯-૧-૧૯૬૬, ગાથા ૭ થી ૧૨, પ્રવચન નંબર-૩

આ ‘છ ઢાળા’માં પહેલી ઢાળ ચાલે છે. છ પ્રકારના દેશી પણ છે અને છ પ્રકારના કથનની વિધિ પણ ફેર છે, દરેકમાં ભિન્ન છે ને ? દરેક ઢાળમાં. પહેલી ઢાળમાં ત્યાંથી લીધું છે. નિગોદથી માંડીને દુઃખનું વર્ણન કર્યું છે. કેમ કર્યું ? એ બીજી ઢાળમાં આવશે. બીજી ઢાળ છે ને ? એમાં આવશે. જુઓ ! ‘ઐસે મિથ્યાદગ-જ્ઞાન-ચર્ણ, વશ...’ બીજી ઢાળનો પહેલો શ્લોક છે ને ? વર્ણવવાનો હેતુ શું છે ? કે, અનાદિનો અજ્ઞાની આત્મા, મિથ્યાશ્રદ્ધા, મિથ્યાજ્ઞાન ને મિથ્યાચારિત્રને વશ થઈને ચાર ગતિમાં દુઃખોને સહન કરે છે. એ વાત સિદ્ધ કરવી છે.

આત્માના ભાન વિના, આત્મા શુદ્ધ ચૈતન્યમૂર્તિ અંતર એનું સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર વિના (દુઃખ સહન કર્યાં). તેથી ‘સ્વામી કાર્તિકેયાનુપ્રેક્ષા’માં બોધિદુર્લભ ભાવનામાં જ આ વ્યાખ્યા છે. અનંતકાળ ચોરાશીના અવતારમાં, અહીં લીધું છે નિગોદથી, ‘સ્વામી કાર્તિકેયે’ પણ એ રીતે લીધું છે. નિગોદથી નીકળી અને કોઈ પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયરો થાય, ત્યાંથી કોઈ પશુ મન વિનાના થાય, કોઈ મનવાળા પશુ થાય, ત્યાંથી મરીને નરકમાં જાય, ત્યાંથી મરી કોઈ મનુષ્ય થાય, ત્યાંથી મરીને કોઈ દેવ થાય. એમ એવી રીતે ભાઈએ વર્ણન લીધું છે. આ શૈલી આચાર્યની શૈલી છે એ શૈલી અહીંયાં લીધી છે.

આત્મા શુદ્ધ ચિદાનંદની મૂર્તિ છે એના અંતરના સમ્યગ્દર્શન ને જ્ઞાન વિના એણે ચોરાશીના અવતાર અનંતકાળથી એક એકમાં અનંત વાર જન્મ્યો ને મર્યો. એના દુઃખનું વર્ણન કરે છે. એ દુઃખો મળ્યા કેમ ? કે, મિથ્યાદર્શન, જ્ઞાન ને ચારિત્રને લઈને. એથી બીજી ઢાળમાં (એમ કહ્યું કે), ‘ઐસે મિથ્યાદગ-જ્ઞાન-ચર્ણ, વશ...’ એમ કહ્યું ને ? ‘ઊમત ભરત દુઃખ જન્મ મર્ણ; તાર્તે ઇનકે તજિયે સુજાન, સુન તિન સંક્ષેપ કહૂં બખાન.’ આ પહેલી ઢાળમાં દુઃખનું વર્ણન બતાવવાનો હેતુ કે, મિથ્યાદર્શન,

જ્ઞાનને કારણે આવા દુઃખો સહન કર્યા માટે મિથ્યાદર્શન, મિથ્યાજ્ઞાન, મિથ્યાચારિત્ર છોડ અને સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર અંગીકાર કર. એ બતાવવા માટે આ વાત કરી છે.

તિર્યચગતિમાં નિર્બળતા તથા દુઃખો

કબહૂં આપ ભયો બલહીન, સબલનિ કરિ ખાયો અતિદીન;

છેદન ભેદન ભૂખ પિયાસ, ભાર-વહન હિમ આતપ ત્રાસ. ૭.

અન્વયાર્થ :- [આ જીવ તિર્યચગતિમાં] (કબહૂં) ક્યારેક (આપ) પોતે (બલહીન) કમજોર (ભયો) થયો [તો] (અતિદીન) અસમર્થ થવાથી (સબલનિ કરિ) પોતાનાથી બળવાન પ્રાણીઓ વડે (ખાયો) ખવાયો [અને] (છેદન) છેદાવું, (ભેદન) ભેદાવું, (ભૂખ) ભૂખ, (પિયાસ) તરસ, (ભારવહન) બોજો ઉપાડવો, (હિમ) ઠંડી, (આતપ) ગરમી [વગેરેના] (ત્રાસ) દુઃખો સહન કર્યા.

ભાવાર્થ :- જ્યારે આ જીવ તિર્યચગતિમાં કોઈ વખત સ્વયં નિર્બલ પશુ થયો તો પોતે અસમર્થ હોવાથી પોતાનાથી બળવાન પ્રાણીઓ દ્વારા ખવાઈ ગયો અને તે તિર્યચગતિમાં છેદાવું, ભેદાવું, ભૂખ, તરસ, ભારવહન કરવો, ઠંડી, ગરમી વગેરેના દુઃખો પણ સહન કર્યા. ૭.

હવે આપણે અહીંયાં છ ગાથા પૂરી (થઈ છે), સાતમી આવી છે. તિર્યચગતિના નિર્બળતાના દુઃખો.

કબહૂં આપ ભયો બલહીન, સબલનિ કરિ ખાયો અતિદીન;

છેદન ભેદન ભૂખ પિયાસ, ભાર-વહન હિમ આતપ ત્રાસ. ૭.

શું કહ્યું ? ભગવાન સર્વજ્ઞ પરમેશ્વરે એમ જોયું કે અનાદિથી નિગોદના દુઃખો એણે અનંત સહન કર્યા. એક શ્વાસમાં અઢાર ભવ ધારણ કર્યા, આવી ગઈને એ

વાત ? ત્યાંથી કદાચિત્ કોઈ મર્યો તો એકેન્દ્રિય પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ, વનસ્પતિમાં આવ્યો. એમાંથી ત્રસપણું પામવું તો મહારત્નની પેઠે દુર્લભ કહ્યું ને અંદર ? ચિંતામણિ રત્ન પામવું જેમ દુર્લભ છે એમ એકેન્દ્રિયમાંથી ત્રસપણું પામવું મહાદુર્લભ છે. એ બધી શૈલી વર્ણવી છે એ શાસ્ત્ર પ્રમાણે વર્ણવી છે. સમજાણું કાંઈ ?

અહીંયાં હવે કહે છે કે, એમાંથી તિર્યચમાં આવ્યો. નિગોદમાંથી (નીકળી) મનવાળો પ્રાણી થયો. એમાં કેવા દુઃખો સહન કર્યા એ વાત કરે છે. ‘(આ જીવ તિર્યતગતિમાં) ક્યારેક (આપ) પોતે કમજોર થયો...’ મિથ્યાદર્શન, જ્ઞાનને કારણે ઢોરમાં અવતર્યો. સમજાણું કાંઈ ? એ કારણ આ બતાવવું છે અંદર. મિથ્યાશ્રદ્ધા, મિથ્યાજ્ઞાનને કારણે આવા તિર્યચમાં અવતર્યો, બળહીન થયો-કમજોર (થયો) ‘(તો) અસમર્થ થવાથી પોતાનાથી બળવાન પ્રાણીઓ વડે ખવાયો...’ સંયોગથી દુઃખનું કથન કર્યું છે, હોં ! સમજાણું કાંઈ ? જુઓ !

આમાં છે. છે ને આમાં ? ચિત્ત ઓલું આપ્યું છે, શું કહેવાય ? ચિત્ર. બળહીન જે હરણ છે, જુઓ ! ભાગે છે. એને ચિત્તો પાછળ પકડે છે. આમ.. એમાં સામે ઝાડ આવે છે. આમાં સામે ઝાડ છે. સમજાણું ? હરણના ભવ કર્યા. મિથ્યાશ્રદ્ધા,

મિથ્યાજ્ઞાન દ્વારા નિગોદમાંથી નીકળીને પંચેન્દ્રિય થયો ત્યાં દીનતાને કારણે સિંહે માર્યો. સમજાણું કાંઈ ? અને પછી વિશેષ કહેશે, જુઓ !

‘બળવાન પ્રાણીઓ વડે ખવાયો...’ ખવાયો એટલે ? એનું શરીર ખાય ગયા. શરીર ખાય ગયાથી વ્યાખ્યા કરી છે. સમજાણું કાંઈ ? શરીર ખવાણું. કોણે ખાધું ? જુઓ ! શરીર ખાય શકે છે ને બીજા ? ભાઈ !

મુમુક્ષુ :- ના, સાહેબ !

ઉત્તર :- તો આ શું ખવાયું ? એ તો દુઃખનું સંયોગથી વર્ણન કરે છે કે, નિર્બળ પ્રાણીને સબળ પ્રાણીએ મહા પ્રહાર કરીને માર્યા, વિંધ્યા, પાણી છાંટ્યા, ઉંદરને આમાં પકડે છે ને ? પાંજરામાં. પાંજરામાં ઉંદર પકડી અને પછી ઉપરથી નાખે ઊના ઊના ધગધગતા પાણી. ધગધગતા પાણી, હોં ! નજરે જોયા છે, ત્યાં અમારે પાલેજમાં. મુસલમાનની દુકાન છે. અનાજની દુકાન એટલે ઉંદર બહુ થાય. એનો એક માણસ ઉંદર પકડીને નીકળ્યો હતો. ત્યાં ઉપરથી ધગધગતા પાણી નાખતો. એવા દુઃખો

(સહન કર્યાં). હવે ક્યાં જાવું ઉંદરને ? એ તો સંયોગથી વર્ણન કરે છે. રાગ.. રાગ એકત્વબુદ્ધિ છે ને ? શરીર ને રાગ હું છું, શરીર ને રાગ હું છું. ચિદાનંદ

ભગવાનઆત્માની ખબર નથી. એથી એવી એકત્વબુદ્ધિને લઈને ત્યાં ખવાયો, રંધાણો, માર્યો એવા દુઃખો અનંત વાર ત્યાં સહન કર્યાં. કહો, સમજાણું ?

‘છેદાવું...’ લ્યો ! છે ને એમાં આની કોર ? જુઓ ! અહીં છેદે છે. આ ઢોરને નથી છેદતા ? નથ બાંધે છે, બાંધીને નપુંસક કરે છે, ઇન્દ્રિય કાપે છે. એ આમ કરીને (છેદે). ભગવાનઆત્મા પોતાની શાંતિનો

આનંદ સ્વભાવ, એને અનાદિથી ભૂલી અને આવા દુઃખો એણે સહન કર્યા. સમજાણું ?

‘ભેદાવું,...’ ભેદાય. કટકા કર્યા. લ્યો ! શિકારી અથવા કસાય લોકોએ પકડીને જુઓને ! ખટાખટ કટકા કરે છે.

‘રાજકોટ’માં કસાઈના ઘર પાસેથી દિશાએ જવા નીકળીએ ને ? ખટ ખટ આમ કાપતા હોય. એવા દુઃખો આત્માને ભૂલી શરીર ને રાગની એકતામાં, આસ્રવ ને અજીવની એકતામાં, અત્યારે એમ અહીં કહેવું છે. સમજાણું કાંઈ ? આસ્રવ અને અજીવથી ભિન્ન છે એના ભાન વિના એની એકતામાં

આવા દુઃખો અનંત વાર સહન કર્યા. એનો વિશેષ ખુલાસો આગળ કરશે.

વળી, ‘ભૂખ,...’ લાગી, ભૂખ - ક્ષુધા. ઢોરને ક્ષુધા કેટલી લાગે, જુઓને ! સમજાણું ? મળે નહિ. બિચારા કૂતરા તો... ‘કૂતરાના ભવમાં મેં વીણી ખાધા કટક્યા, ત્યાં ભૂખના વેઠ્યા ભડકા’ આવું પહેલા ‘પાલેજ’માં સાંભળતા, ભાઈ ! ‘પાલેજ’માં એવી વાતું હોય ને ? ત્યાં

બીજી આવી તત્ત્વની વાત ક્યાં હતી ? એમાં એક સાધુ ‘પાલેજ’માં આવતા. પછી આવું પહેલું ગાતા. લ્યો, પહેલું સાંભળેલું આ. ‘કૂતરાના ભવમાં મેં વીણી ખાધા કટક્યા, ત્યાં ભૂખના વેઠ્યા ભડકા રે... ભૂધરજી તમને ભૂલ્યો.’ ભૂધરજી એટલે ભગવાનને

ભૂલ્યો, એમ. ત્યાં દેરાવાસીનું દેરાસર છે ત્યાં ઉતરે. પછી અમે રાત્રે જઈએ. આ વાત કરતા. તત્ત્વની વાત તો હતી નહિ. આવા દુઃખો સહન કર્યા એમ (કહે). અહીં પણ એમ હતું, ‘દામનગર’. નારકીના ચિત્ર બતાવે. જૂના પહેલાના સાધુ હોય ને ? જુઓ ! હુકા પીવે તો આમ થાશે, બીડી પીવે તો આમ થાશે, પરસ્ત્રીને ભોગવશે તો આમ થાશે. ઓલાને આમ દુઃખો બતાવે. પણ ઇ દુઃખ બતાવવાનો હેતુ શું છે ? હૈં ? મિથ્યાશ્રદ્ધા આત્માના ભાન વિના એણે વિકાર અને સંયોગની ચીજને પોતાની માની સ્વભાવને ભૂલી ગયો, એ ભૂલમાં એણે આવા અનંત ભ્રમણ કર્યા.

ભારવહન

‘તરસ,...’ આ પાણીની તરસ, આ ઢોરની વાત છે, હોં ! અત્યારે. ‘બોજો ઉપાડવો,...’ માથે ભાર (ઉપાડવો). જુઓ ! અહીં કર્યું છે ને ? જુઓ ! એટલો ભાર છે તો બળદ આમ પડી જાય છે. ‘કલકત્તા’માં સો-સો મણ ભાર ભરે છે, નહિ ? હૈં ? ખબર છે. લાંબા ગાડા ને એટલા ભાર ભરે, બોજો ભરે. ભાર-વહન, છેદન-કપાવું, માથે દબાવું એવા દુઃખો અનંત વાર સહન કર્યા.

‘ઠંડી,...’ જંગલમાં ઠંડી પડે અને એ હરણના નાના બચ્ચા.. હા..ય.. ઠંડીમાં શેકાય જાય. ‘ગરમી...’ ગરમી એવી પડે કે આમ ઝીણા ત્રસ મરી જાય. જુઓને ! આ ચકલા ને કાબરું નથી આવતી ? ઉનાળામાં ચકલા, કાબરું આમ હાંફે. હાંફીને મરી જાય, બહુ ગરમી લાગે. એવા દુઃખો દરેક જીવે અનંત વાર સહન કર્યા. ચાર ગતિમાં આમાં તિર્યચ ગતિની વાત છે. ‘દુઃખો સહન કર્યા.’ લ્યો ! સમજાણું ?

ભાવાર્થ :- ‘જ્યારે આ જીવ તિર્યચગતિમાં કોઈ વખત સ્વયં નિર્બળ પશુ થયો તો પોતે અસમર્થ હોવાથી પોતાનાથી બળવાન પ્રાણીઓ દ્વારા ખવાઈ ગયો અને તે તિર્યચગતિમાં છેદાવું, ભેદાવું, ભૂખ, તરસ, ભારવહન કરવો, ઠંડી, ગરમી વગેરેના દુઃખો પણ સહન કર્યા.’

તિર્યચના દુઃખની અધિકતા અને નરકગતિ પ્રાપ્તિનું કારણ

વધ બંધન આદિક દુખ ઘને, કોટિ જીભતૈં જાત ન ભને;
અતિ સંકલેશ ભાવતૈં મર્યો, ઘોર સ્વભ્રસાગરમેં પર્યો. ૮.

અન્વયાર્થ :- [આ તિર્યચગતિમાં જીવે બીજાં પણ] (વધ) હણાવું, (બંધન) બંધાવવું (આદિક) વગેરે (ઘને) ઘણાં (દુખ) દુઃખો સહન કર્યા, [તો] (કોટિ) કરોડો (જીભતૈં) જીભથી (ભને ન જાત) કહી શકાતાં નથી. [આથી કરીને] (અતિ સંકલેશ) ઘણા માઠાં (ભાવતૈં) પરિણામોથી (મર્યો) મરણ પામીને (ઘોર) ભયાનક (સ્વભ્રસાગરમેં) નરકરૂપી સમુદ્રમાં (પર્યો) જઈ પડ્યો.

ભાવાર્થ :- આ જીવે આ તિર્યચગતિમાં હણાવું, બંધાવું વગેરે ઘણાં દુઃખો સહન કર્યા જે કરોડો જીભોથી પણ કહી શકાય તેમ નથી. અને અંતે એવા અત્યંત માઠાં પરિણામો (આર્તધ્યાન)થી મર્યો કે મહામુશ્કેલીથી પાર કરી શકાય તેવા સમુદ્રસમાન દુસ્તર નરકમાં જઈ પહોંચ્યો. ૮.

‘હવે તિર્યચના દુઃખની અધિકતા અને નરકગતિ પ્રાપ્તિનું કારણ.’ ત્યાંથી નરક લીધું છે, ભાઈ ! ‘સ્વામી કાર્તિકેયે’ એમ લીધું છે. નિગોદથી તિર્યચ અને તિર્યચથી નરક.

વધ બંધન આદિક દુખ ઘને, કોટિ જીભતૈં જાત ન ભને;
અતિ સંકલેશ ભાવતૈં મર્યો, ઘોર સ્વભ્રસાગરમેં પર્યો. ૮.

‘(આ તિર્યચગતિમાં જીવે બીજાં પણ) હણાવું, બંધાવવું,...’ જુઓને આ શિકારી લોકો અથવા કસાઈખાનામાં. ‘વગેરે ઘણાં દુઃખો સહન કર્યા;...’ એ તિર્યચના દુઃખોને ગ્રંથકાર કહે છે, કરોડો જીભથી અમે કહીએ તો કહી શકાતું નથી. કરોડો જીભથી કહીએ તો એના દુઃખો (કહી શકાતા નથી). ભૂલી ગયો, પણ ભૂલી જાય ને ? માણસ થાય ત્યાં ભૂલી જાય ને ? ‘કરોડો જીભથી કહી શકાતાં નથી.’ એવા તિર્યચના દુઃખ. કાપે, કટકા કરે.

એકવાર ‘ધંધુકા’માં એક મોટી ગાયને બરાબર શણગારીને ગામમાં ફેરવી હતી. એ ગાયને રાતમાં આખી બાંધીને પૂરી. મોઢું બંધ કરીને બાંધી. મુસલમાનોએ કર્યું હતું. ‘ધંધુકા’માં મુસલમાનોએ (કર્યું હતું). પછી ઝીણા ઝીણા ઝીણા કટકા કરી કાપી નાખી. એને પછી વહેંચી દીધું. આહા..હા...! સમજાણું કાંઈ ? એવા દુઃખો ઢોરના, આત્માના ભાન વિના (સહન કર્યા). હું કોણ છું ? મારી જાત શું છે ? મારે શું જોઈએ ? મારે શું પ્રાપ્તિ કરવી અને શું છોડવું ? એના ભેદજ્ઞાનના ભાન વિના આવા અનંતા અવતારમાં આવા દુઃખો ભોગવ્યા.

એક જણો કહેતો હતો, અમારે ભાઈ કહેતા. પારસી લોકો એના પાડોશી હતા.

ભૂંડના પગને લોઢાના સળિયા સાથે બાંધી, ભૂંડને જેમ શકરીયું શેકે, શકરીયા, એમ ભૂંડને અગ્નિમાં નાખી દીધું. શેકાય પછી ખાય. આહા..હા...! આખા ભૂંડને એમ ને બાફીને આમ જીવતું નાખે. પછી અગ્નિ ઉપર નાખે. એવા દુઃખો ભાઈ એણે જોયા નથી, સાંભળ્યા નથી, એને ખબર નથી. અહીં જરીક દુઃખ ને પ્રતિકૂળતા થાય ને

અપમાન થાય.. હૈં ! તરત તીખો થઈ જાય. હૈં.. અમારું અપમાન ! પણ મફતમાં આવા દુઃખો ઘણીવાર સહન કર્યા. મફતમાં મૂળામાં વેંચાઈ ગયો. તારી કિંમત કાંઈ નથી. ધર્મની કિંમત કર્યા વિના તે આવા દુઃખો સહન કર્યા. કહે છે, કરોડ જીભથી પણ કહી શકાય નહિ. જુઓ ! અંદર છે ને ? બે બળદ કર્યા છે, હોં ! વધ-બંધન પછી આવશે.

મુમુક્ષુ :- ... કેમ યાદ નહિ રહેતું હોય ?

ઉત્તર :- જન્મ્યા પછી છ મહિનામાં શું થયું હતું યાદ રહે છે ? અહીં જન્મ્યા

પછી મહિનામાં પહેલા હતા કે નહિ ? હૈં ? માંના ખોળામાં બેસીને રોતા હતા, ઉં..ઉં.. કરતા હતા ઇ બધું યાદ છે ?

મુમુક્ષુ :- નથી. આ કહે છે.

ઉત્તર :- પણ તમને ખબર નથી ને ! એમ આ અહીં કહે છે. જુઓને ! કાલે ઓલો છોકરો ઉંઆ.. ઉંઆ.. કરતો હતો, બહુ રોતો હતો ને ? આ છોકરાને, બાળકને કાંઈ ભાન ન મળે. એને અનુકૂળ શું, પ્રતિકૂળ શું એની ખબર ન મળે. બાળપણમાં દુઃખ ઘણું છે, હોં ! આગળ આવશે. બાળપણમાં ઘણું દુઃખ, અંદર ભાન ન મળે, આકુળતા (થાય). આમ બેસવું હોય તો આમ સૂવડાવે, આમ સૂવડાવે તો આમ બેસાડે. કાંઈ ખબર ન મળે એને બિચારાને. દુઃખ.. દુઃખ.. દુઃખ, ઘણું દુઃખ છે બાળપણમાં. સમજાણું ? એ દુઃખની ખબર છે અત્યારે ? શું હતું ? ત્યાં તમારી ડોસીએ શું કર્યું હતું 'આંકડિયા'માં ? (યાદ નથી) એટલે નહોતું ? એમ અનાદિનું આ છે. એની મા કહીને યાદ કરે, એમ અહીં ભગવાન કહીને યાદ કરે છે, એમ એને યાદ કરાવે છે. કહો, ભાઈ ! આહા..હા....!

કહે છે, એવા દુઃખો ઘણાં સહન કર્યાં. 'અતિ સંકલેશ ભાવતેં મર્યો.' તિર્યચની વાત છે. સમજાય છે ? ઘણા સંકલેશ. જુઓ ! એનો દાખલો આપ્યો છે. જુઓ ! અહીં. ગાય.. ગાયનો. એક ગાય છે ને મરતા એને (ખાય છે). અહીંયાં એક ગાય હતી. અમે (એક ભાઈના) મકાનમાં હતા. એમાં થયું હતું એને ઓલું.. શું કહેવાય

આ ? હડકવા. ગાય મોટી. હડકવા, લ્યો ! બે દિ' ફર્યા ફરે. અમારે તો ઊંચું મકાન ને હેઠે ફરતી હતી. જોડે જ ઓલો પાછળ એક વડ છે ત્યાં પડી અને પછી પંખીઓ અને કૂતરાઓ આવીને છોલે અને રાડેરાડ બરાડા (પાડે). મરી ગઈ. બે દિ' નહિ પાણી, નહિ આહાર. એવા દુઃખો અનંત વાર (સહન કર્યા). અહીં તો સંયોગથી વર્ણન કરે છે. ભિન્ન ભિન્ન સંયોગમાં એની દુઃખની એકતા કેવી હોય છે એમ બતાવીને મિથ્યાદર્શનના ફળ તરીકે આવા (દુઃખો) વેઠવા પડ્યા છે એમ કહે છે. આહા..હા...! કહો, સમજાણું કાંઈ ?

સંકલેશથી મર્યો. એ ગાય, એ બધા જુઓને ઘણા. ઉપરથી આ ઉંદર હોજમાં પડે. આ હોય છે ને ? મિલના પાણી ઊના ધગધગતા (હોય) એમાં પારેવા પડે. પારેવા બિચારા. સર્પ મોટા નીકળ્યા હોય છે પડે. છે બળી જાય, આમ.. હાય.. હાય.. ભડથા ! એવા ભવો તિર્યચમાં સંકલેશ ભાવે ઘણા કર્યા. ત્યાંથી મરીને 'ઘોર (સ્વબ્રસાગરમાં)...' લ્યો. ત્યાંથી તિર્યચમાંથી નરકમાં ગયો, એવી શૈલી ઉપાડી છે. એ ઘોર મરીને ત્યાંથી એવા ભૂંડા પરિણામ કર્યા, ભૂંડા-માઠા, કે મરીને ગયો નરકમાં. 'ભયાનક નરકરૂપી સમુદ્રમાં જઈ પડ્યો.' 'સ્વબ્રસાગર' એને ઉપમા આપી નરકરૂપી દરિયામાં જઈને પડ્યો. ઘોરમાંથી નીકળીને નારકી થયો.

એક ઘેંટાને તો પીઠમાંથી લોઢાનો ધગધગતો સળિયો નાખી અને મોઢામાં કાઢતો હતો. જીવતું ઘેંટું ! પીઠમાંથી લોઢાનો ધગધગતો સળિયો નાખી, લૂગડે પકડી આમ પીઠમાંથી મોઢે (બહાર કાઢ્યો). છે કેવી પીડા હશે ! પીડા એકતાની છે મૂળ તો, પણ સંયોગની સ્થિતિથી વર્ણન બીજું કરે શું શાસ્ત્રકાર ? નિમિત્તથી, સંયોગથી, વ્યવહારથી બધું વર્ણન કરે. એ દશા ભૂલી ગયો. ભગવાન આનંદર્કદ પ્રભુ છે. જેની નજરમાં અતીન્દ્રિય આનંદ આવે એવો એ આત્મા છે. એવા અતીન્દ્રિય આનંદની શ્રદ્ધા ને જ્ઞાનને ભૂલી આવા દુઃખો અનંત વાર સહન કર્યા. સમજાય છે કાંઈ ? 'મહામુશ્કેલીથી પાર કરી શકાય તેવા સમુદ્રસમાન દુસ્તર નરકમાં જઈ પહોંચ્યો.' ગયો નકરની અંદર.

નરકભૂમિ અને નદીનું દુઃખ

તહાં ભૂમિ પરસત દુખ ઇસો, બિચ્છૂ સહસ ડસે નહિં તિસો;
તહાં રાધ-શ્રોણિતવાહિની, કૃમિકુલકલિત દેહદાહિની. ૯.

અન્વયાર્થ :- (તહાં) એ નરકમાં (ભૂમિ) જમીન (પરસત) સ્પર્શવાથી (ઇસો) એવું (દુખ) દુઃખ થાય છે કે (સહસ) હજારો (બિચ્છૂ) વીંછીઓ (ડસે) ડંખ મારે તો પણ (નહિં તિસો) એના જેવું દુઃખ થતું નથી. [વળી] (તહાં) ત્યાં [નરકમાં] (રાધ-શ્રોણિતવાહિની) લોહી અને પરુ વહેવડાવનારી [એક વૈતરણી નામની નદી છે] જે (કૃમિકુલકલિત) નાના નાના ક્ષુદ્ર કીડાઓથી ભરેલી છે અને (દેહદાહિની) શરીરમાં દાહ ઉત્પન્ન કરવાવાળી છે.

ભાવાર્થ :- એ નરકની જમીનનો સ્પર્શ માત્ર કરવાથી નારકીઓને એટલું દુઃખ થાય છે કે, હજારો વીંછીઓ એકી સાથે ડંખ મારે તોપણ તેટલું દુઃખ થતું નથી. વળી એ નરકમાં પરુ, લોહી અને નાના નાના કીડાઓથી ભરેલી અને શરીરમાં દાહ ઉત્પન્ન કરવાવાળી એક વૈતરણી નદી છે; જેમાં શાંતિલાભની ઇચ્છાથી નારકી જીવ પ્રવેશ કરે છે પણ ત્યાં તો તેની પીડા વધારે ભયંકર થઈ પડે છે.

(જીવોને દુઃખ થવાનું મૂળ કારણ તો તેની શરીર સાથેની એકત્વબુદ્ધિ અને મમતા જ છે. જમીનનો સ્પર્શ વગેરે તો માત્ર નિમિત્ત-કારણ છે.) ૯.

હવે ‘નરકભૂમિ અને નદીનું દુઃખ’ વર્ણવે છે. લ્યો, હવે ઇ આકરી વાત પાછી (આવી).

તહાં ભૂમિ પરસત દુખ ઇસો, બિચ્છૂ સહસ ડસે નહિં તિસો;
તહાં રાધ-શ્રોણિતવાહિની, કૃમિકુલકલિત દેહદાહિની. ૯.

જુઓ ! અહીંયાં દાખલો આપ્યો છે, જુઓ આ ! હજારો વીંછી વળગાડ્યા છે, જુઓ ! એક ઠાકરિયો વીંછી સરખાઈનો કરડે તો રાડ નાખી જાય અને તરત બે

ઘડીમાં મરી જાય. એવા ત્યાં નરકની અંદર નારકીઓ બીજા વીંછીઓ મહા આકરા કરી અને આખા શરીરને (વળગે). જુઓ ! આ દેખાવ કર્યો, જુઓ આ ! એક તો નારકીઓ નપુંસક છે. આ બધા માંસ ખાય, દારૂ પીવે, શિકાર કરે, લંપટિયો બધા એ મરીને ત્યાં નરકમાં અનંત વાર ગયા. દરેક જીવ અનંત વાર ત્યાં નરકની અંદર ઊપજ્યો. હજારો વીંછી એને કરડે એનું દુઃખ ન હોય એથી અનંતગુણું દુઃખ ત્યાં છે. આહા..હા...! કહો, ભાઈ ! શું છે અહીં તમને ?

‘એ નરકમાં જમીન સ્પર્શવાથી એવું દુઃખ (થાય છે...)' જમીનને અડવાથી, હોં !

સ્પર્શવાથી

અનંતગુણું દુઃખ

થાય. જાણો

હજારો વીંછી

કરડતા હોય,

હજારો આકરા

ઝેરીલા વીંછી

આમ ડંખ મારે

તો હાય... હાય...!

એવા એક એક

ઠેકાણો દોડે

જુઓ ! આ બધા

દાખલા આપ્યા છે. વીંછી.. વીંછી.. વીંછી.. વીંછી.. ચારે કોર.

અનાદિકાળનો આત્મા પરિભ્રમણમાં રહ્યો, મોક્ષમાં તો ગયો નથી. મોક્ષ એટલે પોતાની શુદ્ધતા તો પામ્યો નથી. ત્યારે ઇ રહ્યો ક્યાં ? ઇ પહેલું વર્ણન કરે છે. સમજાણું કાંઈ ? કેમ રહ્યો ? કે, મિથ્યાદર્શનને લઈને. મૂળ તો કારણ મિથ્યાદર્શનને લઈને. સમજાણું કાંઈ ? તેથી પછી એનું ક્રમવર્ણન કરશે. મિથ્યાદર્શન, કુદેવ, કુગુરુ, ગૃહીત-અગૃહીતનું પછી સમકિતનું પછી જ્ઞાનનું પછી ચારિત્રનું. એમ કરીને છ ઢાળ પૂરી કરશે. બાર ભાવના છે. સમજાણું કાંઈ ?

નરકના જમીનની સ્પર્શ એવી તીખી તીખી છે, એ કાંઈ ડાભનો અથવા ગોખરુનો એક કાંટો આટલો જરી વાગે, ચૂંભે ત્યાં એને આમ થઈ જાય છે. એથી અનંતગુણી જમીન તીખી નરકની છે. એવી તીખી જમીન છે અને નારકીજીવ જે છે, અહીંથી મરીને જ્યાં નારકી ઊપજે છે એના જે માથે ઊપજવાના સ્થાન છે ઇ આમ ઊંધા છે, આમ. આમ ઊંધા (છે). ત્યાં ઊપજે એવો પડે હેઠે. ઇ ઊપજે ત્યાં પણ તીખા શસ્ત્રો ભરેલા છે. આકરા અંદરથી (છે), એમાં ઊપજે. હાય.. હાય...! બીલમાં ઊપજ્યા ભેગો હેઠે નરકમાં. હેઠે છત્રીસ પ્રકારના શસ્ત્રો હોય છે. ઊંચા શસ્ત્રો આવે છે ને ? ઊંચા ઘણા પ્રકારના આકરા તીખા શસ્ત્રને અડે ત્યાં કપાઈ જાય એવા. એમાં નારકી ઉપરથી પડે ફડાક દઈને હેઠે. કહો, સમજાણું કાંઈ ? આ રાજા, મહારાજા માંસ ખાનારા ને આ બધા લંપટીઓ હોય છે ને ? માંસ, દારૂ ખાનારા, મધના ખાનારા એ બધા મરીને ત્યાં નરકના મહેમાન થાય છે. હૈં ? આહા..હા...!

અનાદિનો છે, ઇ ક્યાં નવો આત્મા છે ? શરીર આવા નવા નવા ધાર્યા છે. અનાદિથી એણે આવા ભાન વિના નરકની અંદરમાં એવા દુઃખો સહન કર્યા કહે છે, એમાંથી કપાય, છેદાય, ભેદાય. આહા..હા...! રાડ નાખી જાય પછી. એમ કરતાં હજારો વીંછીઓ ડંખ મારે તો એના જેવું દુઃખ થતું નથી. એના જેવું દુઃખ થતું નથી એટલે શું ? ઓલા હજારો વીંછીના દુઃખ કરતા આ ઘણું દુઃખ (છે), એમ કહે છે. એટલું બધું અહીં દુઃખ છે કે ઓલું હજારો વીંછીનું તો એની પાસે ગણતરી નહિ. એટલું દુઃખ નરકમાં છે. પણ આનંદને ભૂલીને તીવ્ર મિથ્યાત્વ સેવ્યા હોય, જેટલો આનંદ, સહજાનંદ પ્રભુઆત્મા છે એની દૃષ્ટિના ભાન ન મળે, એના જ્ઞાન ન મળે, એટલી ઊંધાઈ અનંતી કરી છે, ઊંધાઈ એટલે એના દુઃખમાં અનંતપણું જ અંદરમાં આવે. પોતે આનંદમૂર્તિ છે. એનાથી વિરુદ્ધ એક વિકલ્પ રાગ, દેહ, વાણી, મન એના અભિમાન-આ અમારા, આ અમે, એ મિથ્યાશ્રદ્ધામાં એણે આવા દુઃખ અનંત વાર સહન કર્યા. સમજાણું ?

એમાંથી (એને એમ થાય છે કે), લાવને નદીમાં જાઉં. એમ વિચાર થાય. બહુ દુઃખ લાગે, બહુ દુઃખ લાગે. હાય.. હાય...! રાડ નાખે, અરે..રે...! આ દુઃખ તે શું હશે ? અહીં મોટા રાજા હોય, મહેલમાં સૂતા હોય, મખમલની પથારીમાંથી જઈને

ત્યાં પડે હેઠે. સમજાણું ? અબજોપતિ મોટા મિલના માલિક હોય, મહા કરોડોપતિ હોય, મહા અધર્મ કર્યા હોય, દેડકા અનેક માર્યા હોય, અનેક માંસાદિ ખાતા હોય, દારૂ પીતા હોય, ખાનગી માછલા ખાય. આહા...હા...!

‘રાજકોટ’માં એક વાણિયો કહેતો હતો, મહારાજ ! કેટલાક વાણિયા એવા છે કે બહાર ફૂકડાને લઈ (જઈ .એમ કહે), શેરો કરજો, હોં ! ફૂકડાનો સારો શેરો કરજો. વાણિયો કહેતો હતો. આહા...હા...! એમ પાછો રગડવો હોં ! કહો. આવા પાપ, કાળા કેરના ! ફૂકડાને મારી અને રવાનો શેરો કરે ને સરખો ? ઘરે બાયડી તો કરવા દ્યે નહિ, વાણિયાના ઘરે, એટલે બીજાને ત્યાં પરબાર્યા બહાર કરે. હવે આવા કાળા કેર કરે ને મરીને નરકે જાય. એ કાંઈક ક્રિમત ભરીને જાય છે ને ? કે મફત જાય છે ? હૈં ? ક્રિમત આપીને જાય છે. આહા...હા...!

અહીં એક રસની પીડા થઈ હોય, રસ થાય છે ને ? રસ. શું કહે છે ? રસની પીડા. એ પીડા વીંછી કરડે એવી, હોં ! એ પીડા દૂઝતા ન હોય ને એમ ને એમ.. શું કહેવાય એનું નામ ? ઈ પીડા.. પીડા.. પીડા.. પીડા.. ઈ કહેતા હતા, આ પીડા વીંછીની પીડાથી વધારે છે. પૂંઠમાં હેઠે નીકળે તો લોહી જાય નહિ. પીડા.. પીડા.. પીડા...! મોટો એમાંથી. નરકની તો એથી અનંતગુણી છે. આહા...હા...! કોના માન કરવા ને કોનાથી અધિકપણે થવું, મનાવવું ? સમજાણું કાંઈ ?

એમાં બહુ દુઃખ થાય (એટલે) ‘(રાધ-શ્રોણિતવાહિની) લોહી અને પરુ વહેવડાવનારી...’ વૈતરણી નદી. એ ખરેખર તો નારકીઓ વૈતરણી નદીનું રૂપ ધારણ કરે છે. નરકના બીજા નારકીઓ હોય એ શરીરનું વૈતરણી નદીનું પ્રવાહી રૂપી ધારણ કરે. એમાં ઓલા બીજા આવીને પડે. સમજાણું ? માંહોમાંહે નારકીઓ જ એવું કરે. ‘લોહી અને પરુ વહેવડાવનારી (એક વૈતરણી નામની નદી છે) જે (કૃમિકુલકલિત) નાના નાના ક્ષુદ્ર કીડાઓ...’ મગરમચ્છ, ક્ષુદ્ર કીડાઓ એ પણ નારકીઓ થાય, હોં ! અંદર. બીજા નારકીઓ એવા થાય. ઓલો નારકી આવે (એટલે) બટકા ભરે, કટકા કરે, છેદે. હાય... હાય...! બહારથી અહીંયાં આવ્યા (એટલે) જાણે નદી છે એટલે શીતળતા થાશે. ત્યાં તો આહા...હા...! પોકાર.. પોકાર.. અરે..રે...! ક્યાં જાવું ? ‘કીડાઓથી ભરેલી છે અને શરીરમાં દાહ ઉત્પન્ન કરવાવાળી છે.’ લ્યો ! સમજાણું ?

શરીરમાં દાહ ઉત્પન્ન કરવાવાળી એવી નદી મહાદુઃખ (ઉત્પન્ન કરનારી છે).

ભાવાર્થ :- ‘એ નરકની જમીનનો સ્પર્શ માત્ર કરવાથી નારકીઓને એટલું દુઃખ થાય છે કે, હજારો વીંછીઓ એકી સાથે ડંખ મારે તોપણ એટલું દુઃખ થતું નથી. વળી એ નરકમાં પરુ, લોહી અને નાના નાના કીડાઓથી ભરેલી અને શરીરમાં દાહ ઉત્પન્ન કરવાવાળી એક વૈતરણી નદી છે;...’ આ બધું આચાર્યે કહેલું છે, હોં ! ભગવાને જોયેલું એવું સાંભળેલું, એવું કહ્યું છે. ‘જેમાં શાંતિલાભની ઇચ્છાથી નારકી જીવ પ્રવેશ કરે છે પણ ત્યાં તો તેની પીડા વધારે ભયંકર થઈ પડે છે.’ મૂળ તો એકત્વબુદ્ધિનું (દુઃખ) છે. જુઓ ! અંદર લખ્યું છે. વાત તો સંયોગથી બતાવાય ને બધી ? ખાવું, ખાય છે, પીવે છે, કટકા કરે, બટકા ભરે ઇ બધા સંયોગ છે. વસ્તુ તો પ્રભુઆત્મા પોતાની જ્ઞાનજાતને, આનંદજાતને ભૂલી દેહ-શરીર, વાણી, પુણ્ય-પાપના વિકલ્પો એમાં એકત્વ થાય છે એની તારતમ્યતાના દુઃખોનું આ બધું વર્ણન છે. સમજાણું કાંઈ ?

નરકનાં સેમરવૃક્ષ, શરદી અને ગરમીનાં દુઃખ
 સેમર તરુ દલજુત અસિપત્ર, અસિ જ્યોં દેહ વિદારેં તત્ર;
 મેરુ સમાન લોહ ગલિ જાય, ઐસી શીતઉષ્ણતા થાય. ૧૦.

અન્વયાર્થ :- (તત્ર) તે નરકમાં (અસિપત્ર જ્યોં) તરવારની ધાર માફક તીક્ષ્ણ (દલજુત) પાંદડાવાળા (સેમર તરુ) સેમરનાં ઝાડ [છે, જે] (દેહ) શરીરને (અસિ જ્યોં) તરવારના માફક (વિદારેં) ફાડી નાખે છે. [અને] (તત્ર) ત્યાં [એ નરકમાં] (ઐસી) એવા પ્રકારની (શીત) ઠંડી [અને] (ઉષ્ણતા) ગરમી (થાય) થાય છે [કે] (મેરુ સમાન) મેરુ પર્વત જેવડો (લોહ) લોઢાનો ગોળો પણ (ગલિ) ગળી જઈ (જાય) શકે છે.

ભાવાર્થ :- એ નરકમાં ઘણાંય સેમરનાં ઝાડો છે, તેનાં પાંદડાં તરવારની ધાર જેવાં તીક્ષ્ણ છે. જ્યારે દુઃખી નારકી ઝાડના પાંદડાંઓ તેની ઉપર પડી, તે નારકીઓના શરીરને ચીરી નાખે છે. અને એ નરકોમાં એટલી ગરમી થાય છે કે એક લાખ જોજનની ઊંચાઈવાળા સુમેરુપર્વત જેવડો લોઢાનો પિંડ પણ * ઓગળી જાય છે, તથા એટલી ઠંડી પડે છે કે સુમેરુ સમાન લોઢાનો ગોળો પણ ગળી x જાય છે.

* મેરુસમ લોહપિંડં, સીદં ઉણ્હે વિલમ્મિ પક્ખિત્તં ।

ળ લહદિ તલપ્પદેસં, વિલીયદે મયણખંડં વા ।।

(ત્રિલોકપ્રજ્ઞપ્તિ, દ્વિતીય મહાધિકાર)

* અર્થ:- જેવી રીતે ગરમીમાં મીણ પીગળી જાય છે, (પાણીની માફક ચાલવા લાગે છે) તેવી રીતે સુમેરુ જેવડો લોઢાનો ગોળો ગરમ બિલની અંદર ફેંકવામાં આવે તો વચમાં જ ઓગળવા માંડે છે.

X મેરુસમ લોહપિંડં, ઉણ્હં સીદે વિલમ્મિ પક્ખિત્તં ।

ળ લહદિ તલપ્પદેસં, વિલીયદે લવણખંડં વા ।।

x અને જેવી રીતે ઠંડ-વરસાદમાં મીઠું ઓગળી જાય છે-પાણી ફેંકવામાં આવે તો વચમાં જ ઓગળવા લાગે છે. પહેલી, બીજી, ત્રીજી અને ચોથી નરકની ભૂમિઓ ગરમ છે. પાંચમી નરકમાં ઉપરની ભૂમિ ગરમ તથા નીચે ત્રીજો ભાગ ઠંડી અને છઠ્ઠી તથા સાતમીની ભૂમિ ઠંડી છે.

દસમી.

સેમર તરુ દલજુત અસિપત્ર, અસિ જયોં દેહ વિદારેં તત્ર;

મેરુ સમાન લોહ ગલિ જાય, એસી શીતઉષ્ણતા થાય. ૧૦.

આ પણ શાસ્ત્રનો પાઠ છે, હોં ! તે નરકમાં જીવે અનંત વાર મિથ્યાદર્શનને લઈને નરકની યોનિમાં ધારણ કર્યા. કહે છે કે, ‘તરવારની ધાર માફક તીક્ષ્ણ પાંદડાવાળા સેમરનાં છાડ...’ એના શરીરને વિદારી નાખ્યા. માથે પડ્યા. હેઠે જરી ઠંડક લેવા જાય, નદીમાંથી નીકળીને નારકી બહાર જ્યાં ત્યાં માથેથી તરવારની ધાર જેવા પાંદડા (પડે). પચીસ-પચીસ મણના લોઢાના ગોળા જેવા એના ફળ હોય (એ) માથે પડે. સમજાણું ? એ તરવારની માફક વિદારી નાખે છે.

‘(એ નરકમાં) એવા પ્રકારની ઠંડી...’ એવી ઠંડી હોય છે (કે), એક લાખ જોજનનો ગોળો મેરુ જેટલો હોય, આ મેરુ પર્વત છે ને ? એક લાખ જોજનનો મેરુ પર્વત છે. એક જોજન બે હજાર ગાઉનો, એવો લાખ જોજનનો મેરુ, એવડો એક લોઢાનો ગાળો કરે, એવી ઠંડી ત્યાં છે કે એ ગોળાના રજકણો એક ક્ષણમાં વીંખાય જાય. મેરુ જેટલો લોઢાનો ગોળો જેની ઠંડીમાં એ ગોળો નાખે, હજી તો આમ નાખે, હેઠે ન પોગે ત્યાં એના બધા રજકણો ઓગળી જાય, ગળી જાય, પાણીની પેઠે ખલાસ થઈ જાય. સમજાણું કાંઈ ? આહા..હા...! એમાં સાગરોપમ રહેવાનું. ભૂલી ગયો પણ ઇ, નહિ ? ભાઈ ! આહા..હા....! એક રાત આકરી જાય તોય એને કેવું લાગે છે ? અરે...! કોઈ નહિ ને રાત આકરી એવી ગઈ, તરફડિયા મારી મારીને ગઈ. સવાર કાઢી ઇ મારું મન જાણે છે. એમ કહે છે ને કેટલાક ? ભાઈ !

માસ્તર એક ફેરી કહેતા હતા, હોં ! માસ્તર એકલા રહેતા, ઇ એક ફેરી કહેતા હતા. આખી રાત એવું થાય છે. સહુ સૂતા હોય. સૂતા હોય ને જાગે તોય એને કરે શું પણ અંદર ? એ માણસની વાત તો સાધારણ છે. અહીં તો નરકની અંદર લોઢાનો ગોળો ટીપીને મેરુ જેવડો એક કરે, ઇ ઉષ્ણતામાં નાખે તો જેમ ઘીનો લોચો ઓગળી જાય એમ એની ગરમીમાં એ ઓગળી જાય. (મેરુ પર્વતની) ઊંચાઈ જેટલો પિંડ પણ ઓગળી જાય. ‘એટલી ઠંડી પડે છે કે સુમેરુ સમાન લોઢાનો ગોળો પણ ગળી જાય છે.’

‘જેવી રીતે લોકોમાં કહેવાય છે કે ઠંડીથી હાથ ટુંઠવાઈ ગયા,...’ નથી કહેતા ? એવા ત્યાં શરીર ઠંડીને લઈને ટુંઠવાઈ જાય. અને ‘હીમથી ઝાડ અથવા અનાજ બળી...’ જાય છે. હીમ પડતાં અનાજ પણ બળી જાય છે ને ? હીમ પડે એટલે આ રીંગણી બહુ બળે. હીમ પડે ને ? રીંગણા.. રીંગણા. બધા સડ.. સડ.. સડ થઈ જાય. એટલી ઠંડી નરકમાં (છે). ઉધઈના શરીર જેમ તડકો લાગે ને તડ.. તડ થઈ જાય એમ આ ત્યાંના નારકીના શરીરો સડ.. સડ થઈ જાય. સમજાણું ? પણ પાછા ભેગા થઈ જાય, કટકા ભેગા થઈ જાય. ઓ..હો..હો...! ભગવાન યાદ કરાવે છે આ. આહા..હા...! મિથ્યાદર્શનના ફળથી વાત કરી. મિથ્યાશ્રદ્ધા—ગૃહીત મિથ્યાત્વ કે અગૃહીત મિથ્યાત્વ. ગૃહીત અજ્ઞાન કે અગૃહીત અજ્ઞાન અને મિથ્યાચારિત્ર એવા સેવ્યા અનંતકાળમાં, કોઈ દિ’ એણે સમ્યગ્દર્શન શું છે ? કેમ પ્રાપ્ત થાય ? એની રીત પણ કોઈ દિ’ પકડી નહિ. આહા..હા...!

કહે છે, ‘ઘણાંય સેમરનાં ઝાડો છે, તેનાં પાંદડાં તરવારની ધાર જેવાં તીક્ષ્ણ છે, જ્યારે દુઃખી નારકી છાયા મળવાની ઇચ્છાથી તે ઝાડ નીચે જાય છે, ત્યારે તે ઝાડના પાંદડાઓ તેની ઉપર પડી, તે નારકીઓના શરીરને ચીરી નાખે છે.’ એટલી ગરમી કે લાખ જોજનનો ગોળો પણ ગળી જાય. દ્યો ! એ ‘લોઢાની અંદર એકદમ ઉગ્ર ઠંડીના કારણે ચીકણાઈ ઓછી થવાથી તેનો સ્કંધ વીખરાઈ જાય છે.’ એટલી પીડા.. એ ઠંડીની. અનંતી ઉષ્ણતા, અનંતી ઠંડી. જુઓને ! આ હીમ પડે તો આ આખા ઝાડ બળી જાય છે. રીંગણાના ઝાડમાં રીંગણા આમ થઈ જાય. જાણે અગ્નિ પડી હોય એવું થઈ જાય. એવી ઠંડીની પીડા, આ શરીર બધા આમ મડદાં જેવા રહે. સમજાણું કાંઈ ? વરસાદમાં મીઠું ઓગળી જાય એમ મેરુ સમાન લોઢાનો ગોળો ઓગળી જાય. એ દસમી (ગાથા પૂરી) થઈ.

નરકમાં અન્ય નારકીઓ, અસુરકુમાર તથા પ્યાસનાં દુઃખ

તિલ-તિલકરૈં દેહકે ખંડ, અસુર ભિડાવૈં દુષ્ટ પ્રચણ્ડ,

સિન્ધુનીરતૈં પ્યાસ ન જાય, તોપણ એક ન બૂંદ લહાય. ૧૧.

અન્વયાર્થ :- [એ નરકમાં નારકી જીવ એકબીજાના] (દેહકે) શરીરના (તિલ-તિલ) તલના દાણા જેવડા (ખંડ) ટુકડા (કરૈં) કરી નાખે છે, અને (પ્રચંડ) અત્યંત (દુષ્ટ) કૂર (અસુર) અસુરકુમાર જાતિના દેવ, [એકબીજા સાથે] (ભિડાવૈં) લડાવે છે; [તથા એટલી] (પ્યાસ) તરસ [લાગે છે કે] (સિન્ધુનીરતૈં) સમુદ્રભરના પાણી પીવાથી પણ (ન જાય) છીપી શક્તી નથી (તોપણ) છતાં (એક બૂંદ) એક ટીપું પણ (ન લહાય) મળી શકતું નથી.

ભાવાર્થ :- તે નરકોમાં નારકી એકબીજાને દુઃખ આપ્યાં કરે છે, અર્થાત્ કૂતરાંની માફક હંમેશા અંદરોઅંદર લડે છે અને ઝઘડા કર્યાં કરે છે. તે એકબીજાના શરીરના ટુકડે-ટુકડા કરી નાંખે છે છતાં પણ, તેનાં શરીર પાછા મળી જવાથી * પારાની માફક ફરીને જેવું અને તેવું થઈ જાય છે. સંકિલ્પ પરિણામવાળા અમ્બ અને અમ્બરીષ વગેરે જાતિના અસુરકુમાર દેવ પહેલી, બીજી અને ત્રીજી નરક સુધી જઈ ને ત્યાંના તીવ્ર દુઃખી નારકીઓને, પોતાના અવધિજ્ઞાનથી વેર બતાવીને અથવા કૂરતા અને કુતૂહલથી, અંદરોઅંદર લડાવી મારે છે અને પોતે આનંદીત થાય છે. તે નારકી જીવોને એટલી બધી તરસ લાગે છે કે જો મળે તો એક મહાસાગરનું પાણી પણ પી જાય તોપણ તરસ છીપે નહિ; પરંતુ પીવાને પાણીનું એક ટીપું પણ મળતું નથી. ૧૧.

‘નરકમાં અન્ય નારકીઓ, અસુરકુમાર તથા પ્યાસનાં દુઃખ’ જુઓ ! (ચિત્રમાં) અહીં કાપે છે, જુઓ ! છે ને ? અગિયાર આવે છે ને ઈ ? ઝાડ ને એ બધું કુર્ચું છે, હોં ! કટકા કટકા કરે છે. જુઓ ! હાથ કપાય જાય છે. ઓલા માથેથી પડે છે ને સેમરના પાંદડાં ? કાંડુ કપાઈ જાય, પગ કપાઈ જાય,

અડધું માથું કપાઈ જાય, નાક કપાઈ જાય, કાન કપાઈ જાય. એક તો શ્રદ્ધા કરાવે છે કે આવું અનંત વાર થયું છે. આ હુંબગ (કલ્પના) વાત નથી, હુંબગ નથી. તને એવા અનંત વાર થયા, બાપા ! ભૂલી ગયો તું એટલે કંઈ વસ્તુ ચાલી જાય ? અનાદિનો આત્મા (છે). આહા..હા...!

મુમુક્ષુ :- રવિવાર?

ઉત્તર :- નરકને એક સમયનો રવિવાર ન આવે. અનંત અનંત દુઃખ. એણે નિરંતર ભૂંડા પરિણામ કરેલા, નિરંતર ભૂંડા ભાવ કર્યા એના ફળ નિરંતર જ હોય. આહા..હા...! સમજાણું કાંઈ ? એવું અહીંયાં લખ્યું છે. અહીંયાં નારકી કર્યા છે ને ? મારકાપ કરે છે. જુઓ ! હાથ કપાઈ ગયો છે. નારકી-નારકી માહોંમાહોં. ઓલો અસુરદેવ ઊભો છે. પછી નારકી

નારકીને (મારે) છે. ઓલો ઓલાનું માથું કાપે, ઓલાનો હાથ કાપે, ઓલાનું ઓલું કાપી નાખે છે. છે ? અહીં થાય છે ને માણસને ? માણસ-માણસમાં નથી થાતું ? કાપી નાખે, ચીરી નાખે. ઓ..હો..હો...!

(સંવત) ૧૯૯૪માં એક બ્રાહ્મણ હતો. (એક ભાઈ) કહેતા. કાછિયો અને બ્રાહ્મણોને ખેતર માટે મોટી લડાઈ થઈ. કાછી અને બ્રાહ્મણ મોટો લઠ જેવો, હોં ! તેર ઘા માર્યા. કટકા બધા, હોં ! લોચા થયા, લોચા. લોહી તો આમ ચાલ્યા જાય. બજારમાં નીકળ્યો તો આમ લોહીના લબચકા જાય. વીર્યવાળો માણસ ને એમ ને એમ ત્યાંથી ઘરે જઈને પછી પડ્યો. લોહી જાણ, લોહી જાણ આ તો અનંતમા ભાગની પીડા

છે. નરકની અંદર તો બાપુ ! એથી અનંતગુણી, ભાઈ ! અનંતાનુબંધીનો કષાય તીવ્ર છે ને ! હું ? અનંતાનુબંધીનો ક્રોધ, અનંતાનુબંધીનો લોભ... આહા..હા...! મિથ્યાત્વરૂપી અનંત એને અનુબંધ કરીને જે વિકાર ઉત્પન્ન કરે છે (એના ફળમાં) એના સંયોગમાં રાડેરાડ પોકારે છે. એક ઘડીનું પણ સુખ નથી.

ધર્મ પામવો દુર્લભ છે. આવી આવી ગતિમાં રખડતાં એ ધર્મ કાંઈ પામ્યો નથી. આચાર્ય મહારાજે બોધિદુર્લભ ભાવનામાં આ બધું વર્ણન કર્યું છે. ‘સ્વામી કાર્તિકેય’. ધર્મ એ કંઈ લૌકિકમાં સાધારણ માને એવી ચીજ નથી. અલૌકિક આત્મા અંદર, ભગવાનઆત્મા, એકલો જ્ઞાનનો સાગર પ્રભુ છે. જેમ એ દુઃખના સાગરમાં નરકમાં રખડ્યો છે, એવો જ ભગવાન અંદર જ્ઞાનનો સાગર છે. એ જ્ઞાનના સાગરમાં.. ઓલાપણે ક્યાંક આવ્યું છે ને ? સવારનું યાદ આવ્યું. ‘પરખે ગુણની થેલી’ એવું ક્યાંક આવ્યું હતું, હોં ! ક્યાંક આવ્યું હતું. સવારમાં વળી એવું યાદ આવ્યું. ‘પરખે ગુણની થેલી’ ક્યાંક આવ્યું છે ખરું, ભજનમાં ક્યાંક, ગમે ત્યાં. શી ખબર પડે ? ઘણા ઠેકાણે હોય છે. આ ગુણની થેલી આત્મા. રૂપિયાની થેલી ભરી હોય કે નહિ ? ચોખાની થેલી, રૂપિયાની થેલી એમ આ ગુણની થેલી. એકલા અનંત રત્ન - જ્ઞાન, દર્શન, આનંદની થેલી આત્મા છે. પરખે (એટલે) એની પરીક્ષા કરે તો એને સમ્યગ્દર્શન થાય તો એને જન્મ-મરણ મટે, તો આ દુઃખો મટે, નહિતર મટવાના નથી. કહો, સમજાણું કાંઈ ? ‘પરખે ગુણની થેલી’. ઇ પરીક્ષા કર, બાપા ! આવું તો તેં ભાન વિના બધું કર્યું. દુનિયાની પરીક્ષા કરી. હીરા, માણેકની કરી ને આ કરી પણ આત્માની પરીક્ષા કરી નહિ.

કહે છે, ‘(એ નરકમાં નારકી જીવ એકબીજાના) (દેહને)...’ જુઓ ! ‘શરીરના તલના દાણા જેવડા ટુકડા કરી નાખે છે,...’ કટકા, કટકા, કટકા... સમજાણું કાંઈ ? એક ફેરી એક માણસ ‘મુંબઈ’માં રસ્તામાં જતો હતો. ત્યાં એક માણસ ભજીયા કરતો હતો. કસાઈ.. કસાઈ ! એ પચીસ, પચાસ, સો ફૂકડાના ઈંડા, આવડા-આવડા બચ્યા નાના. એને જરી આમ લોટ નાખે એટલે નજીક આવે. આખું હાથમાં લઈ ઓલા ટાંગા તોડી નાખી ચણાનો લોટ વીંટી, એક બચ્યાનું એક ભજીયું (કરતો હતો). એક માણસ નીકળ્યો (એણે જોયું) આ શું કરે છે ? એક એક આટલું બચ્યું. ઈંડું તુટી

ગયું ને કૂકડાનું આટલું ઝીણું બચ્યું. ટાંગા તોડી નાખે. આખું લઈ ચણાના લોટ(માં તળી નાખે). કિંમત લે. રૂપિયાના શેર, આ તો પહેલાની વાત છે, હોં ! પચાસ-સાંઈઠ વર્ષ પહેલાની. લ્યો ! આ તિર્યચના આવા તો પ્રત્યક્ષ દુઃખ છે, ઇ આગળ કહેશે, હોં ! ઇ તો તમે પ્રત્યક્ષ દેખો છો. સમજાણું કાંઈ ? ભૂલી જાય છે.

(અહીંયાં કહે છે), તલ તલ જેટલા ટુકડા કરે. ‘અત્યંત કૂર અસુરકુમાર જાતિના દેવ, (એકબીજા સાથે ભિડાવે)...’ જુઓ ! આપ્યું છે, ભીડાવે છે, જુઓ ! અહીં કાઠિઓ નવરા હોય છે ને ? સાંજે બેસીને પછી પાડાને લડાવે, કૂકડાને લડાવે. લોહીજાણ કૂકડા થાય, પાડા થાય અને પછી બેઠા બેઠા દેખે. એમ આ અસુરકુમાર પણ નારકીઓને માહોંમાહોં ભીડાવે. બેઠા (બેઠા) દેખે. કાઠી સમજો છો ? કાઠી હોય છે ને ? બેસે આમ નવરા, કાંઈ કામ નહિ. પાડા લાવીને પછી માથામાં મારે. લોહીજાણ એકબીજા, હોં ! અડધા મડદાં જેવા થઈ જાય. દેખે. એમ નારકીઓને માહોંમાહોં લડાવીને અસુરકુમાર ભીડાવે, અંદર ભીંસ કરે. આહા...હા...! અસુરકુમાર એકબીજાને લડાવે.

‘એટલી તરસ (લાગે છે કે) સમુદ્રભરના પાણી પીવાથી પણ છીપી શક્તી નથી...’ આખો સ્વયંભૂરમણ સમુદ્રમાં અસંખ્ય જોજનમાં પાણી ભર્યું છે. છેલ્લો સમુદ્ર છે ને ? અસંખ્ય જોજનમાં મીઠું પાણી ભર્યું છે, હોં ! એને આપે તો કડાયામાં એક બિંદુ પડે એટલી તૃષા એને લાગે. એટલું પાણી (પીવાની તૃષા લાગે) પણ એક બિંદુ મળતું નથી. તૃષા એટલી (કે) આખો દરિયો આપે તોય તૃષા છીપે નહિ. આ અતિશયોક્તિ હશે ? કારણ છે, પ્રભુ ! તારા સ્વરૂપમાં અનંત શાંતિ, આનંદ (છે) એનાથી વિરુદ્ધ પડેલો કષાયભાવ, એવો તીવ્ર.. એવો તીવ્ર.. એવો તીવ્ર.. કે જેની તૃષાના દુઃખોનો (પાર નથી). તૃષા તો સંયોગથી વાત કરી છે, પણ એમાં એટલી તૃષ્ણા ને એટલી મમતાના પરિણામ થયા છે. હાય.. હાય...! અરે...! આ પાણી વિના કેવી રીતે કાઢ્યા ? ઉત્ત સાગર કાઢ્યા. કેટલા ?

એક સાગરોપમમાં દસ કોડાકોડી પલ્યોપમ અને એક પલ્યોપમમાં અસંખ્યાતા અબજ વર્ષ. હવે ઇ તો પણ આટલું છે ત્યાં, ઉત્ત સાગર એટલે (શું) ? એવા તો અનંત ઉત્ત સાગર એક નરકે કર્યા. સમજાણું કાંઈ ? અને એક નરકે પણ જાય અને

વળી પાછો જાય એમ ઉપરાઉપર જાય તો પહેલી નરકમાં આઠ વાર જાય, ભાઈ ! સમજાણું કાંઈ ? પહેલી નરક છે ને ? ત્યાંથી નીકળીને બીજી વાર, ત્રીજી વાર ઉપરાઉપર જાય તો પહેલી નરકે આઠ વાર જાય. બીજી નરકે ઉપરાઉપર સાત વાર જાય. ત્રીજીએ છ વાર, ચોથીએ પાંચ વાર, પાંચમીએ ચાર વાર, સમજાણું ? છઠ્ઠીએ ત્રણ વાર અને સાતમીએ બે વાર. સાતમી નરકનો નારકી ઉપરાઉપર બે વાર જાય. ઉત્ત સાગરના દુઃખ ભોગવી, વળી ઢોર થાય, વળી મરીને ત્યાં જાય. સમજાણું કાંઈ ? ભગવાનના જ્ઞાનમાં મિથ્યાદષ્ટિના આવા ભવો એણે અનંતવાર કર્યા.

પહેલી નરકમાંથી માંડ એક સાગરથી નીકળે ત્યાં વળી બીજી વાર જાય. એક અંતર્મુહૂર્તનો ઢોર આદિનો ભવ કરે, હોં ! ભાઈ ! પહેલી નરકમાં એક સાગરોપમના દુઃખ. જઘન્ય દસ હજાર વર્ષ. ઉત્કૃષ્ટ એક સાગર. જેની દસ કોડાકોડી પલ્યોપમની સ્થિતિ. એટલી પીડા દુઃખની કે જેમાં ઠંડી (એટલી) કે એક મેરુ પર્વત (જેવડો) લોઢાનો ગોળો ગળી જાય. એમાં એણે એક સાગર ગાળ્યો. ત્યાંથી નીકળીને અંતર્મુહૂર્તનો કોઈ તિર્યંચ થયો. સમજાય છે ? મચ્છ. અંતર્મુહૂર્ત ત્યાં પાછો આવ્યો. એવા એવા ઉપરાઉપર પહેલી નરકના આઠ ભવ (કરે). સમજાણું કાંઈ ? એમ બીજી નરકની ત્રણ સાગરની સ્થિતિ છે ને ? સાત ભવ ઉપરાઉપર (કરે). ત્યાંથી મરીને ઢોર ને ઢોરમાંથી ત્યાં આવે, માણસમાં આવે અને માણસ મરીને ત્યાં જાય. આહા...હા...!

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- ઈ તો કહે છે. બાકી સમજી લે, આત્માનું જ્ઞાન કર, આત્માની કિંમત કર, બીજી કિંમત છોડી દે. એ માટે તો આ વાત ચાલે છે. શરીર મારા ને પૈસા અમારા ને ધૂળ અમારી.. આગળ કહેશે, હજી તો. સમજાણું ? કો'કને કાંઈક વધારે પૈસા થઈ ગયા તો એની બળતરા, પોતાને ઓછા થાય તો એની બળતરા, કો'કને છોકરો હોય અને એને સારો થાય તો એની બળતરા, પોતાનો છોકરો ખરાબ હોય તો એની બળતરા. આ તો બળતરાની કેટલી વાત કરવી આને ? ભાઈ ! બાપ લખે કે, ભઈ ! આવું ન કરો. તો ઈ કાંઈ માને ? છોકરા સ્વતંત્ર છે કે નહિ ? પાપ કરવામાં.

મુમુક્ષુ :- કહ્યું કરે ને!

ઉત્તર :- કોણ કહ્યો કરતો હતો ? કોઈ કરે નહિ. એ તો એને ઠીક લાગે તો માને. તમને માને છે ઇ ?

કહે છે, ઓ...હો...હો...! એ નરકના દુઃખ.. આ...હા...! આઠ, સાત, છ, પાંચ, ચાર, ત્રણ, બે, એક. એવા એક વાર નહિ, એવા અનંત વાર નારકીના ભવ કર્યા ને અનંત વાર ઢોરમાં આવીને, માણસમાં આવીને ત્યાં ગયો. ભાઈ ! પણ ભૂલી ગયો માળો, નહિ ? આ બંગલા દેખીને. આહા...હા...! ભાઈ ! પણ તું છો કે નહિ ? છો તો અનાદિનો છો કે નવો છો ? તો અનાદિનો છો તો ક્યાંક રહ્યો છો કે નહિ ? ક્યાં રહ્યો છો ? પહેલી વાત તો ઇ માંડી છે અહીં તો. મિથ્યાદર્શનને લઈને ક્યાં રહ્યો છો ? રહ્યો છો કે નહિ ? તું છે કે નહિ ? રહ્યો ક્યાં ? આવા નરકની અંદરમાં. આહા...હા...!

તલ તલ જેટલા કટકા કરે. સમજાય છે ? છતાં પાછા એ કટકા ભેગા થઈ જાય. એવો સ્વભાવ છે કે નહિ ? ભેગા થઈ જાય એવો સ્વભાવ છે. છતાં એક બિંદુ પાણી ન મળે. તૃષા (એટલી) લાગે (કે) અસંખ્યાતા પાણીના દરિયા આવે તોય તૃષા છીપે નહિ. એટલી તૃષા (અને) મળે નહિ એક બિંદુ. કહો, આ સાચી વાત હશે આ ? હૈં ? ભાઈ ! એના આનંદકની અનંતતા શું કહેવી ? એમ એની ઉલટી દુઃખની અનંતતા શું કહેવી ? એમ વર્ણવે છે અહીં તો. સમજાણું કાંઈ ? અનંતાનુબંધી શબ્દ વાપર્યો છે ને ? ઇ કારણ છે. ભગવાનઆત્મા અનંત શાંત અને આનંદનો રસ છે એને ભૂલીને પર મારા અને હું એનો, એવો અનંત સંસારના વિકારની તીવ્રતાના પરિણામ કષાય, એની તૃષાના દુઃખો અનંત જ હોય છે. આહા...હા...! પણ કોઈ માપ કરતાય આવડે નહિ, શું કહે ? સમજાણું કાંઈ ?

ટુકડેટુકડા કરે છે, પાછા મળી જાય છે. ‘સંક્લિષ્ટ પરિણામવાળા અમ્બ અને અમ્બરીષ...’ ત્યાંના દેવો છે. પરમાધામી. જેમ અહીં જેલર હોય છે ને ? એમ ત્યાં હોય છે. ત્રણ નરક સુધી હોય, હોં ! પછી તો નારકી માર્હોમાહે (લડે). ‘દેવ પહેલી, બીજી, ત્રીજી નરક સુધી જઈને ત્યાંના તીવ્ર દુઃખી નારકીઓને, પોતાના અવધિજ્ઞાનથી વેર બતાવીને અથવા ક્રૂરતા અને કુતૂહલથી, અંદરોઅંદર લડાવી મારે...’ જો, આ તારા બાપને પૂર્વે આમ કર્યું હતું, હોં ! તને ખબર નથી. તને પણ પૂર્વે મારી નાખ્યો

હતો. જુઓ ! આ ફલાણું તને કર્યું હતું. તને ત્યાં ફૂવામાં હડસેલી દીધો હતો. અગ્નિમાં નાખી દીધો હતો, શેકી નાખ્યો હતો, જો આ. ઇ આ માણસ, જો આ નારકી. એમ કરીને અસુરકુમાર માહોંમાહે લડાવે. કૂતરા જેવા. કૂતરા ભેગા થાય છે, જોયા ને ? આહા..હા...! એક કૂતરીને આઠ કૂતરા વળગ્યા હતા એક ફેરી આમ. ચૂંથી નાખે, ચૂંથી નાખે કૂતરા. એમ કૂતરાની જેમ નારકીઓ માહોંમાહે વળગે.

‘પોતે આનંદિત થાય છે.’ કોણ ? ઓલા દેવ ખુશી થાય. આહા..હા...! એક ફેરી ‘ચમાર’ ગામ અમારે ત્યાં છે ને ? ‘પાલેજ’ પાસે. અત્યારે ‘નદીપુરા’ નામ આપ્યું છે. ‘પાલેજ’થી ચાર-છ ગાઉ (દૂર) છે. એક ફેરી ગયા હતા. એક ગોરો આવ્યો હતો. બાર હરણ. એક હરણને માર્યું આમ. માર્યું પછી આમ ફૂંચ્યો. એવો ખુશી.. એવો ખુશી.. એવો ખુશી.. આ..હા...! જુઓને ! આ તે કાળા કેર (કરે છે). ‘ચમાર’ નામનું ગામ હતું. ‘પાલેજ’થી ‘ભરૂચ’ વચ્ચે આવે. ત્યાં એક ફેરી ગયા હતા. ત્યાં વાત કરતા હતા, એક ગોરો આવ્યો હતો. હરણને માર્યું. બધા મુસલમાન, આખું ગામ મુસલમાન. હરણને માર્યો ને આમ ઓલો હરણ ઉછળ્યો (તો) પોતે ભેગો ફૂંચ્યો. આ..હા...! આ નારકી જેવા છે કે નહિ ? શું છે ? આથી તો અનંતગુણી પીડા ત્યાં નરકમાં છે. એવા જીવો ત્યાં ખુશી થાય છે. કોણ ? ઓલા મારનારા, લડાવનારા. આ..હા...!

‘નારકી જીવોને એટલી તરસ લાગે છે કે જો મળે તો એક મહાસાગરનું પાણી પણ પી જાય...’ મળે નહિ એક બિંદુ. છે ને ? ‘તોપણ એક ન બૂંદ લહાય.’ પાણીનું એક બિંદુ પણ મળતું નથી. આહા..હા...! એટલી તૃષ્ણ ! અહીં તો એક જરી એને થાય તો તરફડિયા મારે. કોઈ પાણી લાવતા નથી, આટલું આટલું કરીએ તો કોઈ સંઘરતા નથી, અમારું વચન ... સુધી તો બધા પાળતા, પણ આ હવે જરી અમારું શરીર મોળું પડી ગયું ત્યાં થઈ રહ્યું ? અમે ચાલ્યા ગયા ? મરી ગયા ? એમ કહે કે નહિ ? કહીએ છીએ, કહે છે. મેં તો બીજાની વાત કરી છે, હોં ! બીજાની વાત હતી. આમ જરી એક બે-ચાર વાર બોલાવે ને જવાબ ન આપ્યો (તો કહે), એલા અમારું વચન શું છે ? અત્યાર સુધી તમે આ બધું કરતા ને અમે મોળા પડ્યા, ખાટલે પડ્યા ત્યાં આમ કરો છો ! આહા..હા...! કહો, ભાઈ ! હેરાન થઈ ગયો બ્રમણમાં અજ્ઞાની મૂઢ. ભાન નથી કે હું મારે લઈને દુઃખી છું, કોઈને લઈને નથી.

એવા નરકની અંદરમાં.. આહા..હા...! એક બિંદુ પણ મળે નહિ. આહા..હા...! સમજાણું ?

એ અહીં ભીડાવે છે, જુઓ ! એ શું કહે છે ? ચિર-પ્યાસ. પેટમાં તૃષા લાગી છે ને ? ઓલો આવીને ભાલો

મારે છે. ભાલો મારે છે, જુઓ !

અહીં કાપી નાખે છે, અહીં

ભાલો મારે છે. હાય.. હાય...!

મને તૃષા લાગી છે. તો (પેલો)

કહે, લે ! લોઢાના ધગધગતા

પાણી કરી પાય. લોઢાના

ધગધગતા પાણી ! જેમ કથીરના

હોય ને કથીર ? ઊનો ઊનો

રસ. અરે...! તેજાબ. એથી

અનંતગુણો તીખો તેજાબ બનાવી ઓલા એને મોઢામાં પાય. કહો, ભાઈ ! હેં ? આ બધું વેઠ્યું છે એણે. અહીં જરી થાય ત્યાં એ.. એ.. થઈ જાય છે. બાપા ! અને સાચી શ્રદ્ધા કરવી હોય તો કહે, અરે...! આમ થશે, અરે...! ફલાણું થશે, દુનિયા નડશે, જગત નડશે, આમ નડશે. આવું કરવા જઈશું તો આપણા છોકરા નહિ પરણવા દેવે, છોડીયું નહિ દેવે, ફલાણું નહિ રહે, ઢીકણું નહિ દેવે, એકલા થઈ જશું. મરી ગયો, માળો ! આહા..હા...!

ઓલો હાથ જોડે છે, હોં ! જુઓ ! આમ હાથ જોડે છે, ભાઈસાહેબ ! રહેવા દે ને ! એનું મોઢું આવું, એવા હશે ? ભૂતડા જેવા. અસુરકુમાર એને ભીડાવે, મારે. લાઢોનો તીખો (રસ) કરીને (કહે), લે, પી આ. ભાઈસાહેબ ! મને તો તરસ લાગી છે. અહીં ક્યાં પાણી હતા અત્યારે ? આ તો આ છે. હાય.. હાય...! કહે છે, એવા દુઃખો અનંત વાર સહન કર્યા. સમજાણું ?

નરકની ભૂખ, નરકનું આયુ અને મનુષ્યગતિ પ્રાપ્તિનું વર્ણન

ત્રીન લોકકો નાજ જુ ખાય, મિટે ન ભૂખ કણા ન લહાય;

યે દુખ બહુ સાગર લૌં સહૈ, કરમ જોગતૈં નરગતિ લહે. ૧૨.

અન્વયાર્થ :- [એ નરકોમાં એટલી ભૂખ લાગે છે કે] (ત્રીન લોકકો) ત્રણ લોકનું (નાજ) અનાજ (જુ ખાય) ખાઈ જાય તોપણ (ભૂખ) ભૂખ (ન મિટે) મટે નહિ, [પરન્તુ ખાવાને] (કણ) એક દાણો પણ (ન લહાય) મળતો નથી. (યે દુખ) એવું દુઃખ (બહુ સાગર લૌં) ઘણા સાગરોપમ કાળ સુધી (સહૈ) સહન કરે છે, (કરમજોગતૈં) કોઈ વિશેષ શુભકર્મના યોગથી (નરગતિ) મનુષ્યગતિ (લહે) પામે છે.

ભાવાર્થ :- એ નરકોમાં એટલી તીવ્ર ભૂખ લાગે છે કે જો મળે તો એકસાથે ત્રણે લોકનું અનાજ ખાઈ જાય તો પણ ભૂખ મટે નહિ, છતાં ત્યાં ખાવાને એક દાણો પણ મળી શકતો નથી. એ નરકોમાં એ જીવ ઘણાં તીવ્ર દુઃખો ઘણા સમય (ઓછામાં ઓછા દશ હજાર વર્ષ અને વધારેમાં વધારે તેત્રીસ સાગરોપમ કાળ) સુધી ભોગવે છે. કોઈ શુભકર્મના ઉદયથી એ પ્રાણી મનુષ્યગતિને પામે છે. ૧૨

હવે ‘નરકની ભૂખ, નરકનું આયુ અને મનુષ્યગતિ પ્રાપ્તિનું વર્ણન.’ હવે ત્યાંથી માણસ લ્યે છે. જોયું ? નરકમાંથી માણસ, એવી રીતે શૈલી છે. સમજાય છે ? ઓલામાંય એમ છે.

ત્રીન લોકકો નાજ જુ ખાય, મિટે ન ભૂખ કણા ન લહાય;

યે દુખ બહુ સાગર લૌં સહૈ, કરમ જોગતૈં નરગતિ લહે. ૧૨.

આવા દુઃખો જ્યાં સહન કર્યા. નરકોમાં એટલી ભૂખ લાગે (કે) ત્રણલોકના અનાજને ‘ખાઈ જાય તોપણ ભૂખ મટે નહિ.’ ત્રણલોકનું અનાજ કીધું. આખી દુનિયાનું અનાજ પકવીને જો આપે તોય એની ભૂખ મટે નહિ. ઓ..હો..હો...! બધી અનંતતાની જ વાત. બાપુ ! પણ તું અનંત સ્વરૂપ છો ને ! એની વિરુદ્ધમાં ગયો તો અનંતું જ બધું વેદન હોય. સમજાય છે ? સંયોગ ભલે થોડા હોય, પણ અંદર પ્રતિકૂળતાની

વેદના અનંતી જ હોય. આહા..હા..!

‘ખાવાને એક દાણો પણ મળતો નથી...’ આટલી ભૂખની પીડા. ત્રણલોકનું અનાજ રાંધીને આપે તો સ્વાહા (થઈ જાય). અગ્નિમાં જેમ કણ નાખે એમ સ્વાહા થઈ જાય. પણ એક કણ મળે નહિ. ‘એવું દુઃખ (બહુ સાગર લૌં)...’ બહુ સાગર – ઉત્તર-ઉત્તર સાગર. પહેલી નરકમાં એક સાગર, ત્રણ સાગર, સાત સાગર એમ કરતાં કરતાં દસ, સત્તર, બાવીસ, ત્રેત્રીસ (સાગર એટલા કાળ) સુધી સહન કરે. એમ કરતા કોઈ વાર કદાચિત્ એવા શુભભાવ થઈ જાય, કોઈ વિશેષ શુભ પરિણામ, સમજ્યા ને ? એને લઈને નરગતિ, મનુષ્ય ભવ મળે. હવે એ મનુષ્યભવમાં પણ કેવા દુઃખો મિથ્યાદર્શનને લઈને, આત્મભાન વિના પામ્યો એનું વર્ણન કરશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ !)

